

РОЛЬ І НЕОБХІДНІСТЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Одним із ефективних механізмів протидії розвитку тіньового сектору у вітчизняній сфері охорони здоров'я є дієвий інститут громадського контролю. Цей вид контролю є невід'ємною складовою демократичного суспільства і важливим чинником соціального та економічного розвитку держави. Основною відмінністю громадського контролю від інших видів контролю є те, що всі суб'єкти цього виду контролю виступають від імені громадськості, а не держави і їх контрольні повноваження переважно не мають юридично-владного змісту, а рішення за результатами перевірок, мають рекомендаційний характер [1]. Метою громадського контролю є забезпечення неухильного дотримання законності й відкритості в діяльності органів держави і місцевого самоврядування, сприяння їхній ефективній діяльності і виконанню покладених на них функцій для захисту прав і свобод громадян та задоволення їхніх політичних, економічних, соціальних, культурних інтересів.

В Україні досі немає закону про громадський контроль, тому окремі питання регулюються Законами України «Про звернення громадян», «Про об'єднання громадян», «Про політичні партії в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про інформацію», «Про звернення громадян»; Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та ін.

Об'єктом громадського контролю є діяльність (правова, організаційна, інформаційна, фінансова) органів державної влади та місцевого самоврядування. Основними суб'єктами громадського контролю є: депутати; громадські організації; політичні партії; профспілки; громадські ради; засоби

масової інформації; незалежні аналітичні центри; збори громадян та громадяни особисто.

Основними формами здійснення громадського контролю є [1]:

1) звернення громадян, за допомогою яких вони в режимі зворотного зв'язку повідомляють державні та недержавні інституції про виконання, невиконання або неналежне виконання ними або підвідомчими їм органами чи установами соціальних функцій і вимагають вжиття відповідних заходів;

2) громадська експертиза, здійснювана незалежною групою фахівців (експертною радою), котра працює на підставі офіційно затвердженого положення;

3) громадські слухання щодо проблем важливого суспільного значення дій чи намірів органів державної влади та місцевого самоврядування;

4) моніторинг діяльності та контрольні (рейдові) перевірки на об'єктах громадського контролю.

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин в Україні найважливішим об'єктом громадського контролю має стати діяльність державної системи охорони здоров'я. Основними причинами такої необхідності є: неефективне використання фінансових ресурсів у цій галузі; сумнівна якість ліків; нецільове використання коштів міжнародних донорів, ухвалення національних і регіональних програм в інтересах зацікавлених груп; значний рівень нелегальних платежів за медичні послуги та ін. Наявність цих проблем призводить до порушення прав громадян на одержання гарантованого державою рівня безоплатної медичної допомоги та надання низької якості медичних послуг.

Можна виділити наступні форми корупції в сфері охорони здоров'я:

1. Незаконне використання матеріальних ресурсів в державній системі охорони здоров'я. Наприклад, медикаменти, медичне обладнання та інші засоби можуть використовуватися в особистих цілях, в приватній медичній практиці або для подальшого перепродажу. Відомо, що на фінансування видатків за статтею «медикаменти та перев'язувальні матеріали» щорічно з

бюджету виділяють значні суми коштів, наприклад, в 2010 р. на ці потреби із зведеного бюджету було виділено 5695,2 млн. грн. [2]. Проте, медикаментозне забезпечення в державних і комунальних медичних закладах невідчутне і основне навантаження по закупівлі ліків несе пацієнт. Так, за підсумками 11 міс. 2011 р. обсяг аптечних продаж ліків у вартісному вираженні становив 456 грн. або 57 дол. у розрахунку на душу населення [3].

2. Корупція в сфері державних закупівель. Недосконалість існуючої системи державних закупівель призводить до можливості виникнення зговорів, хабарів, «відкатів», внаслідок чого, закупівля товарів, робіт і послуг відбувається за завищеними цінами. Так, Рахунковою палатою України встановлено, що «МОЗ закупило 8809 одиниць обладнання і 1000 автомобілів за завищеними цінами в австрійської компанії "Vamed Engineering GmbH & CO KG", збільшивши цим майбутні бюджетні витрати на 7,1 млн. євро. При цьому всі 1000 автомобілів не внесені до Держреєстру медтехніки та медпризначення, що, відповідно до вимог українського законодавства, зумовило необхідність додаткових витрат на сплату митних зборів і ПДВ у сумі 37 млн. грн.» [4, с. 12].

3. Корупція в державних і комунальних закладах охорони проявляється у вимаганні або згоді медичного персоналу на одержання плати за медичні послуги, які офіційно мають надаватися безкоштовно; одержання вигоди за направлення пацієнтів в той чи інший заклад (аптеку чи приватний лікувальний заклад); одержання хабарів за вигідну оренду приміщень лікарні тощо. Так, частка неформальних платежів (хабарів) становлять «3- 3,5% сукупних державних видатків на охорону здоров'я» [4, с. 8].

4. Корупція в сфері фармацевтичного ринку – це, перш за все, недостатній контроль за відпуском лікарських засобів і системою їх ціноутворення; одержання незаконних платежів чи уступок за видачу дозволів на продаж підроблених або неякісних медикаментів; одержання хабарів за встановлення вигідних цін на ліки та ін. Відсутність контролю, призводить до того, що фармацевтичні працівники сприяють «просуванню»

більш дорогих, переважно імпортованих ліків (в Україні станом на квітень 2011 р. було зареєстровано 14205 лікарських засобів, з них лише 3681 вітчизняного виробництва) [4, с. 9]. Крім того, тіньова діяльність з підроблення ліків, яка за підсумками Всесвітнього економічного форуму, займає перше місце в складі економічної злочинності і оцінюється у 200 млрд. дол. США [5, с. 6], має доступний ринок збуту в Україні.

Сьогодні, в Україні фактично відсутній дієвий вплив громадськості на вироблення і прийняття політичних та управлінських рішень щодо забезпечення діяльності сфери охорони здоров'я. Основними громадськими організаціями, що намагаються виконувати суспільну діяльність із громадського контролю за системою охорони здоров'я є: Всеукраїнська Рада захисту прав і безпеки пацієнтів, що об'єднує пацієнтів, котрі потребують захисту, громадські об'єднання та організації, створені для захисту інтересів своїх членів, групи самопомоги; Всеукраїнська громадська організація «Коаліція захисту прав осіб з інтелектуальною недостатністю»; Всеукраїнський благодійний фонд «Коаліція ВІЛ-сервісних організацій». Крім того, при Міністерстві охорони здоров'я України діє Громадська рада, основною метою якої є реалізація конституційних прав громадян щодо їх участі в управлінні державними справами та у формуванні політики і стратегії у сфері охорони здоров'я. Також важливою є роль засобів масової інформації, які розслідують і висвітлюють порушення органів влади в сфері охорони здоров'я.

Проте, зважаючи на соціальну значущість системи охорони здоров'я та наявність значної кількості правопорушень і зловживань у цій сфері, діяльність громадського контролю потребує більшої активізації і підтримки з боку держави, яка має буди зацікавлена у захисті суспільства від корупції.

Література:

1. Громадський контроль як механізм попередження порушень у сфері охорони здоров'я [Електронний ресурс] // Режим доступу: - <http://www.viche.info/journal/1667/>
2. Звіт про виконання Зведеного бюджету України станом на 1 січня 2011 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.trazery.gov.ua>
3. Шаг вперед, два назад [Електронний ресурс] // Режим доступу: -
4. Реформування системи охорони здоров'я в Україні: організаційне, нормативно-правове та фінансово-економічне забезпечення К., НІСД, 2011.- 41 с.
5. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. - К.: НІСД, 2011. □ 31 с.
6. Как у нас воруют здравоохранение [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pravda.ru/economics/rules/lobbyists/01-02-2006/75453>